

Hooken lain todentaminen kierre- ja lattajousen avulla

P 1.2.1

Voimien staattiset vaikutukset

P 1.2.1.1 Hooken lain todentaminen kierrejousen avulla

P 1.2.1.2 Lattajousen taipuminen

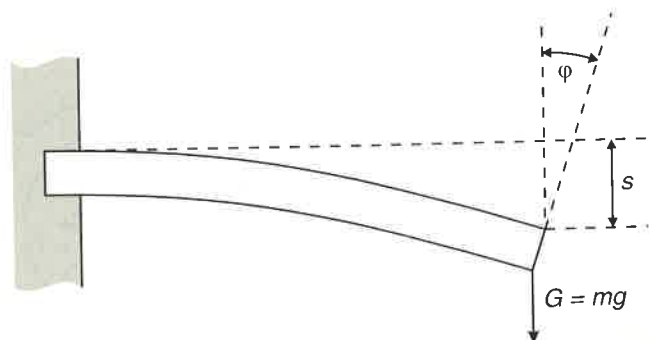
Kat.-nr	Väline	P 1.2.1.1	P 1.2.1.2
L35207	Kierrejousi, 5 N; 0.1 N/cm	1	
L352 08	Kierrejousi, 5 N; 0.25 N/cm	1	
L352 051	Lehtijousi, $l = 435$ cm		1
L340 85	Punnussarja: 6 x 50 g	1	1
L301 21	Statiivin jalusta MF	2	2
L301 27	Statiivitanko, 50 cm, $\varnothing 10$ mm	2	2
L301 26	Statiivitanko, 25 cm, $\varnothing 10$ mm	1	1
L301 25	Kiinnityskappale MF	1	
L666 615	Kiinnityskappale, $\varnothing 28$ mm, 50 mm		1
L311 78	Mittanauha, 1.5 m / 1 mm	1	1
L301 29	Osoitinpari	1	1
L340 811	Akselitanko	1	1
L2006 5559	Metallilevy		1
L309 48	Lankaa, 10 m		1

Voimia voidaan tunnistaa niiden vaikutusten perusteella. Niinpä, staattiset voimat voivat esimerkiksi muuttaa kappaleen muotoa. On ilmeistä, että deformaatio on verrannollinen vaikuttavaan voimaan edellyttäen, että tämä voima ei ole liian suuri. Ensimmäisessä kokeessa osoitetaan, että suoran kierrejousen venymä on suoraan verrannollinen voimaan F_s . Hooken lain mukaan on

$$F_s = -D \cdot s$$

D : jousivakio

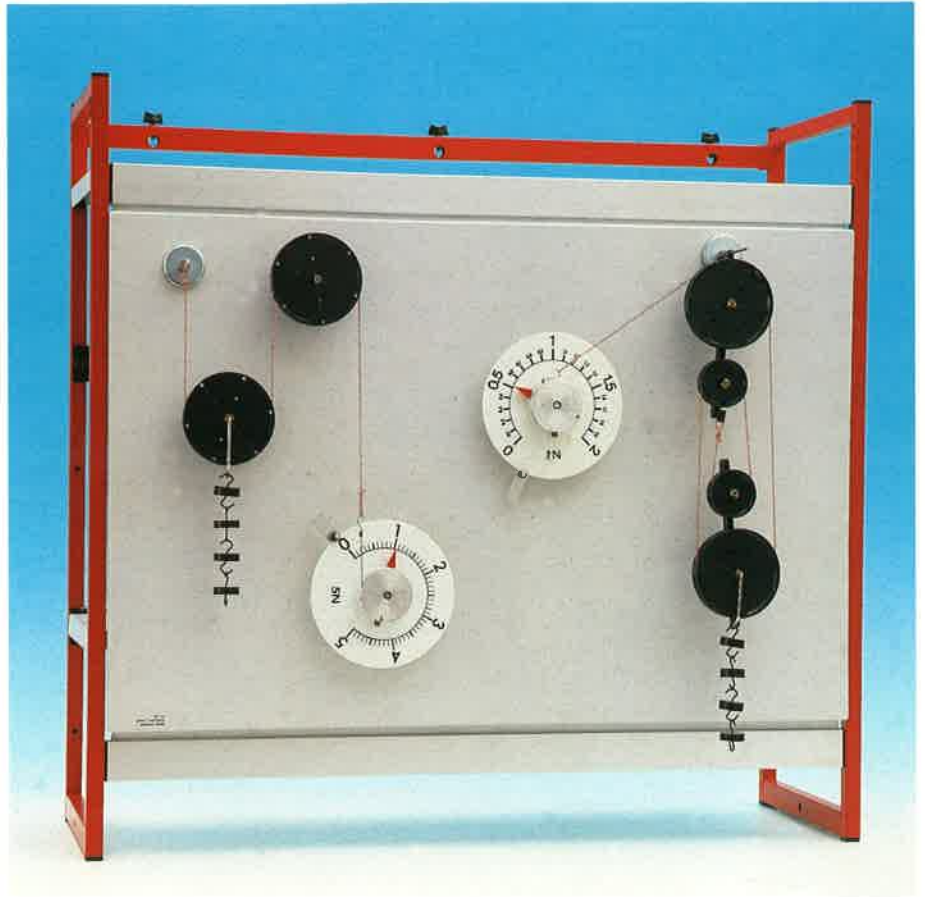
Toisessa kokeessa tutkitaan lehtijousen taipumista, kun se on kiinnitetty toisesta päästään ja sitä kuormitetaan vapaasta päästä erilaisilla painoilla. Tässä tapauksessa poikkeama on myös verrannollinen josta kuormittavaan voimaan.

Kaaviokuva lehtijousen taiputuksesta

P 1.2.4
Väkipyörä ja talja

- P 1.2.4.1 Kiinteä väkipyörä, liikkuva väkipyörä ja talja yksinkertaisina koneina
- P 1.2.4.2 Kiinteä väkipyörä, liikkuva väkipyörä ja talja yksinkertaisina koneina magneettitaululla

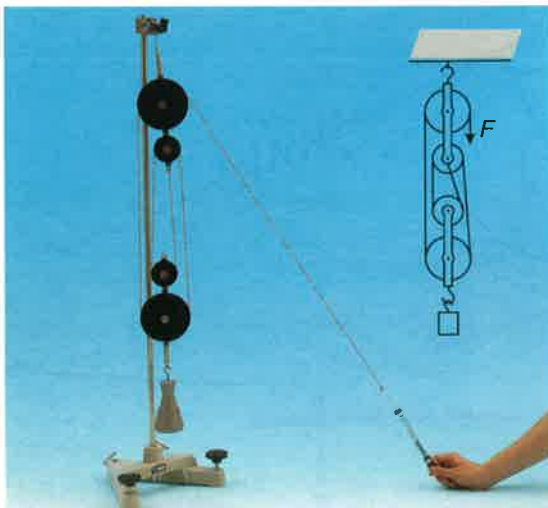

Kiinteä väkipyörä, liikkuva väkipyörä ja talja yksinkertaisina koneina magneettitaululla

Kiinteä väkipyörä, liikkuva väkipyörä, vintturi ja talja ovat klassisia esimerkkejä yksinkertaisista koneista. Kokeet näillä koneilla ovat suositeltavin tapa johdatella mekaanisen työn käsitteeseen. Havainnollistavat kokeet voidaan toteuttaa kahtena eri laiteversioina.

Ensimmäisessä versiossa kootaan talja-systeemi työpöydälle tukevan statiivijalan varaan. Talja voidaan laajentaa kolmeen väkipyöräpariin saakka ja nostaa sillä kuormia aina 20 N:iin saakka. Väkipyörät on varustettu kuulalaakereilla, jotka ovat käytännössä kitkattomat.

Toisen variaation, joka kootaan magneettitaululle, etuna on se, että vaikuttavien voimien suuruudet, suunnat ja vaikutuspisteet voidaan saada suoraan koeasetelmasta graafista esitystä varten. Koejärjestely sopii hyvin myös muiden statiikan ilmiöiden havainnollistamiseen - edellyttäen, että koeasetelma voidaan koota magneettitaululle.

Koeasetelma taljan (L34228) toimintaperiaatteen havainnollistamiseksi

Kat.-nr.	Väline	P 1.2.4.1	P 1.2.4.2 (a)	P 1.2.4.2 (b)
L3342 28	Talja	1		
L301 301	Magneettitaulu		1	1
L301 300	Demonstraatiokehikko			1
L341 65	Koukulla varustettu väkipyörä	2*		
L340 911	Väkipyörä ilman akselia, Ø 50 mm		2	2
L340 921	Väkipyörä ilman akselia, Ø 100 mm		2	2
L340 930	Väkipyöräsiila		2	2
L340 87	Kuormakoukku		2	2
L301 332	Magneettijalusta, 4 mm:n akseli		1	1
L301330	Magneettijalusta, 4 mm:n tuki		1	1
L301331	Magneettijalusta, koukumalli		1	1
L314 212	Kiertyvä dynamometri, 2 N		1	1
L314215	Kiertyvä dynamometri, 5 N		1	1
L314181	Tarkkuusdynamometri, 20 N	1		
L31536	Punnussarja (7 kpl), koukumalli	1		
L34261	Punnussarja, 12 x 50 g		1	1
L30001	Statiivin jalusta, V-muoto, 28 cm	1		
L30044	Statiivitanko, 100 cm	1	2	
L30101	Kaksoispuristin	1	4	
L30107	Pöytäpuristin		2	
L30950	Demonstraatiolankaa, 20 m (polyamidia)		1	1
L20065559	Metallilevy		4	

* suositus

P 1.2.5

Kalteva taso

P 1.2.5.1 Kalteva taso: tason ja normaalin suuntaiset voimat tasapainossa

P 1.2.5.2 Lepokitkakertoimen määrittäminen kaltevan tason avulla

Kappale kaltevalla tasolla: kappaleeseen vaikuttavat voimat staattisessa tilanteessa

Kat.-nr.	Väline	P 1.2.5.1	P 1.2.5.2
L34121	Kalteva taso lisälaitteineen	1	1
L314141	Tarkkuusdynamometri, 1.0 N	1	
L34210	Puukappalepari kitkamäärittäykseen		1
L31177	Teräsmitta, 2 m		1

Kappaleen liikkuminen kaltevalla tasolla voidaan kuvata helpoiten siten, että kappaleeseen kohdistuva ja sen painon suuruinen voima G jaetaan tason suuntaiseen voimavektoriin F_1 ja tasoa vastaan kohtisuoraan voimaan F_2 . Edellinen voima vaikuttaa kaltevuudella α olevan tason suunnassa ja jälkimmäinen voima kohtisuoraan tasoa vastaan. Näin ollen voimien suuruudet voidaan määrittellä seuraavasti:

$$F_1 = G \cdot \sin \alpha \text{ ja } F_2 = G \cdot \cos \alpha$$

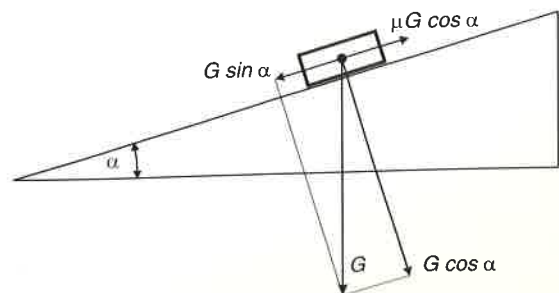
Ensimmäisessä kokeessa todennetaan voiman komponentteihin jako. Voimat F_1 ja F_2 mitataan dynamometrillä tason eri kaltevuuskulmilla α .

Toisessa kokeessa hyödynnetään normaalivoiman riippuvuutta tason kaltevuuskulmasta, kun määritetään kappaleen lepokitkakerrointa μ . Tason kaltevuutta lisätään niin kauan, että kappale ei enää pysy paikallaan vaan alkaa liukua alaspäin. Tason suuntaisen voiman ja kitkavoiman tasapainosta

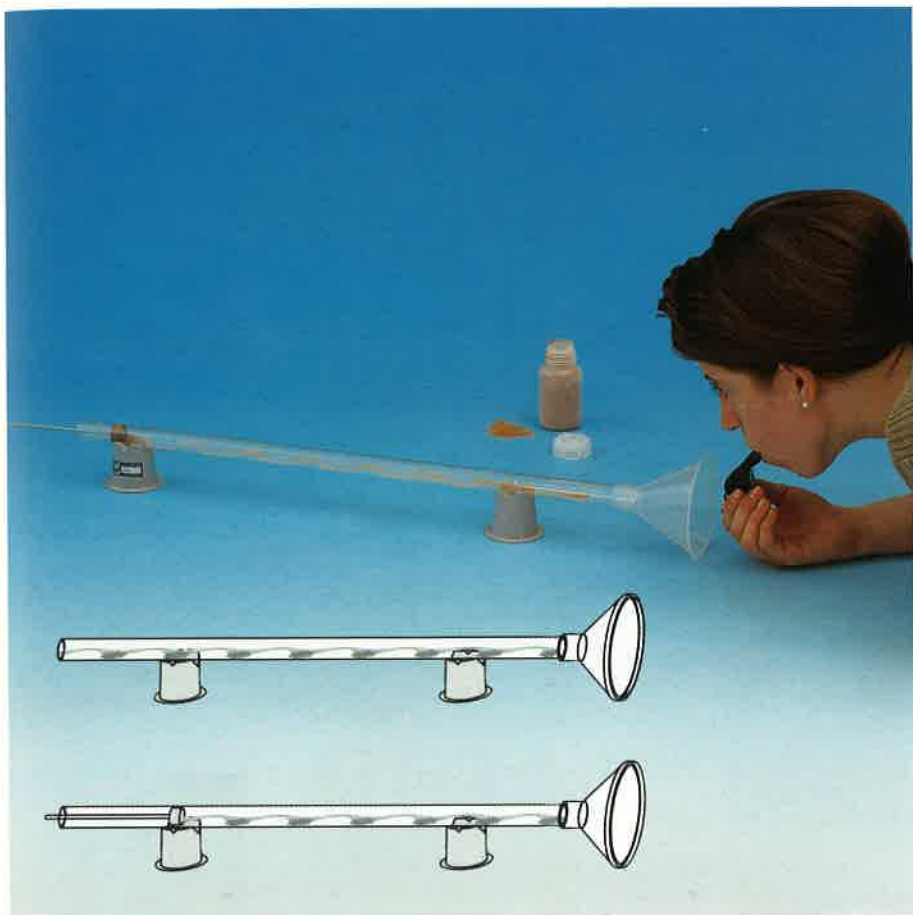
$$F_1 = \mu \cdot F_2$$

voidaan laskea

$$\mu = \tan \alpha.$$

Lepokitkakertoimen μ laskeminen

Aallonpituuden määrittäminen korkkijauheen avulla

P 1.7.3

Äänen aallonpituus ja nopeus

P 1.7.3.1 Äänen aallonpituuden määrittäminen Kundtin putkella

P 1.7.3.2 Seisovan ääniaallon aallonpituuden määrittäminen

Kat.-nr	Väline	P 1.7.3.1	P 1.7.3.2
L341 301	Kundtin putki	1	
L586 26	Mikrofoni		1
L587 08	Laajakaista kaiutin		1
L587 66	Heijastuslevy		1
L522 62	Funktiogeneraattori S12, 0.1 Hz - 20 kHz		1
L562 73	Muuntaja, 6 V AC, 12 V AC/30 W		1
L531 100	Volttimittari, DC U ≤ 3 V Yleismittari METRAMax 2		1
L311 77	Rullamitta		1
L460 97	Mittaviivain, 0,5 m	1	
L300 11	Urjalusta		3
L501 46	Parijohdin, 100 cm		1

Ääniaallot voivat muiden aaltojen tavoin tuottaa heijastuessaan myös seisovan aallon, jossa värähtelyn solmujen väli on

$$d = \frac{\lambda}{2}$$

Näin ääniaaltojen aallonpituus λ voidaan helposti mitata seisovasta aallosta.

Ensimmäisessä kokeessa tutkitaan seisovaa aaltoliikettä Kundtin putkella. Aallot saadaan näkyviin hienorakeisen korkkijauheen avulla, mikä pölisee värähtelyjen kupujen kohdalla voimakkaasti. Kahden solmun välistä etäisyyttä käytetään aallonpituuden λ määrittämiseen.

Toisessa kokeessa seisovat ääniaallot tuotetaan antamalla aaltojen heijastua kiinteästä esteestä. Koejärjestelyssä käytetään funktiogeneraattoria ja kaiutinta tuottamaan ääniaaltoja koko kuuloalueella. Erikoismikrofonilla havaitaan intensiteetin minimi ja aallonpituus määritetään minimien välimatkasta.

Jännitepulssien tuottaminen liikuttamalla kestopagneettia johdekelassa

P 3.4.1

Jännitepulssi

P 3.4.1.1 Jännitepulssien tuottaminen kestopagneetin ja kelan avulla

Kat.-Nr.	Väline	P 3.4.1.1
L51011	Sauvamagneetti	3
L56213	Kela 250r	1
L56214	Kela 500r	1
L56215	Kela 1000r	1
L524010	Sensor CASSY	1
L524200	CASSY Lab	1
L50146	Parijohdin, 100cm	1
	Lisäksi tarvitaan: PC, Windows 95/98/NT	1

Mikä tahansa johdesilmukan läpi tapahtuva magneettivuon Φ muutos indusoi jännitteen U , jonka suuruus verrannollinen vuon muutokseen. Tällainen vuon muutos aiheutetaan esimerkiksi silloin, kun kestopagneettia liikutetaan kiinteän johdesilmukan sisällä. Tällöin ei yleensä tarkastella vain ajasta riippuvaa jännitettä

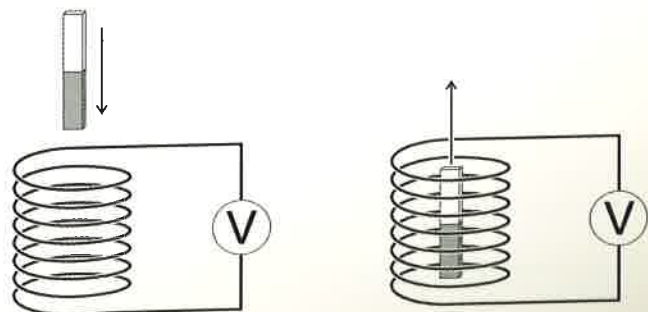
$$U = -\frac{d\Phi}{dt}$$

vaan myös jännitepulssia

$$\int_{t_1}^{t_2} U(t) dt = \Phi(t_1) - \Phi(t_2)$$

Tämä vastaa magneettivuon erotusta ennen ja jälkeen muutoksen.

Tässä työssä jännitepulssi tuotetaan viemällä sauvamagneetti manuaalisesti ilmakelan sisään tai vetämällä se pois kelasta. Jännitteen aikakäyrä mitataan ja käyrän rajoittama pinta-ala määritetään. Pinta-ala on sama kelaan vaikuttavan kestopagneetin vuolle Φ riippumatta siitä, millä nopeudella magneettia liikutetaan, mutta sen sijaan se on verrannollinen kelojen kierrosmäärään.

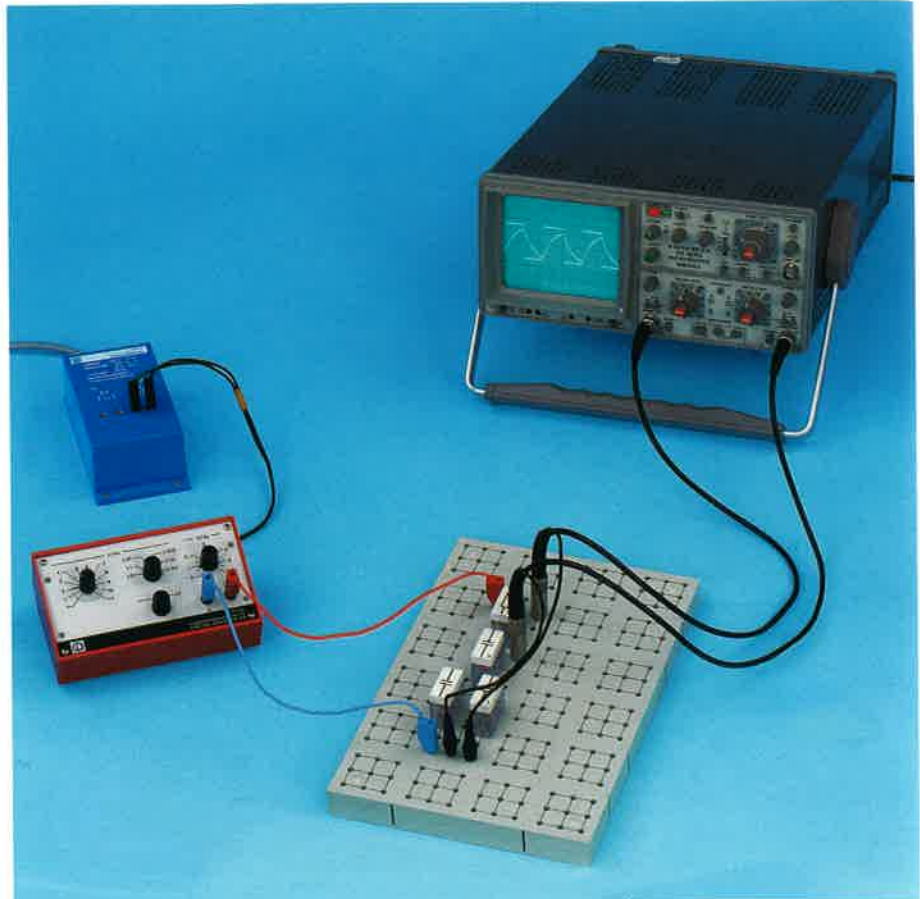

P 3.6.1

Kondensaattori virtapiirissä

P 3.6.1.1 Kondensaattorin varaaminen ja purkaminen tasasähköpiirissä

P 3.6.1.2 Kondensaattorin kapasitiivisen reaktanssin määrittäminen vaihtovirtapiirissä

Kondensaattorin varaaminen ja purkaminen tasasähköpiirissä

Kondensaattoreiden käyttäytymistä tasa- ja vaihtosähköpiireissä tutkitaan 2-kanavaisella oskilloskoopilla mittaamalla kondensaattorin jännite U_C suoraan sekä virta I_C välillisesti sarjavastuksessa R tapahtuvana jännitehäviönä. Mittausten suorittamiseksi piirit rakennetaan kytkentäalustalle käyttäen pistokkeilla varustettuja STE-komponentteja. Funktiogeneraattoria käytetään jännitelähteenä, jonka amplitudia ja frekvenssiä voidaan säätää.

Ensimmäisessä kokeessa tuotetaan funktiogeneraattorilla jaksollista kanttiaalto-signaalia, joka simuloi tasajännitteen päälle ja pois kytkemistä. Kanttiaalto-signaalia näytetään oskilloskoopin kanavalla 1 ja toisella kanavalla näytetään kondensaattorin jännitettä tai virtaa. Työn tarkoituksena on määrittää aikavakio

$$\tau = RC$$

kondensaattorin lataus- tai purkausvirtakäyristä $I(t)$ kondensaattoria vaihdellen.

Toisessa kokeessa kondensaattoripiiri kytketään vaihtojännitteeseen, jonka amplitudi on U_0 ja frekvenssi f . Jännite $U_C(t)$ ja virta $I_C(t)$ näytetään samanaikaisesti oskilloskoopilla. Koe osoittaa, että tässä piirissä virta on 90° edellä jännitettä. Lisäksi jännitteen amplitudin U_0 ja virran amplitudin I_0 välinen riippuvuus todetaan sekä verrannollisuusvakion

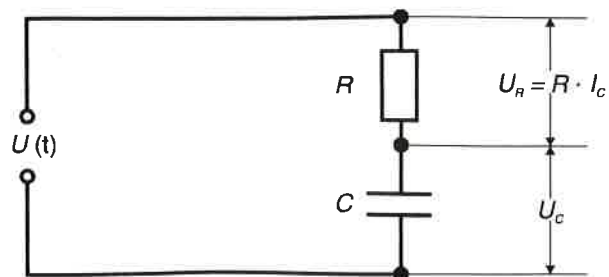
$$Z_C = \frac{U_0}{I_0}$$

riippuvuus

$$Z_C = - \frac{1}{2\pi f \cdot C}$$

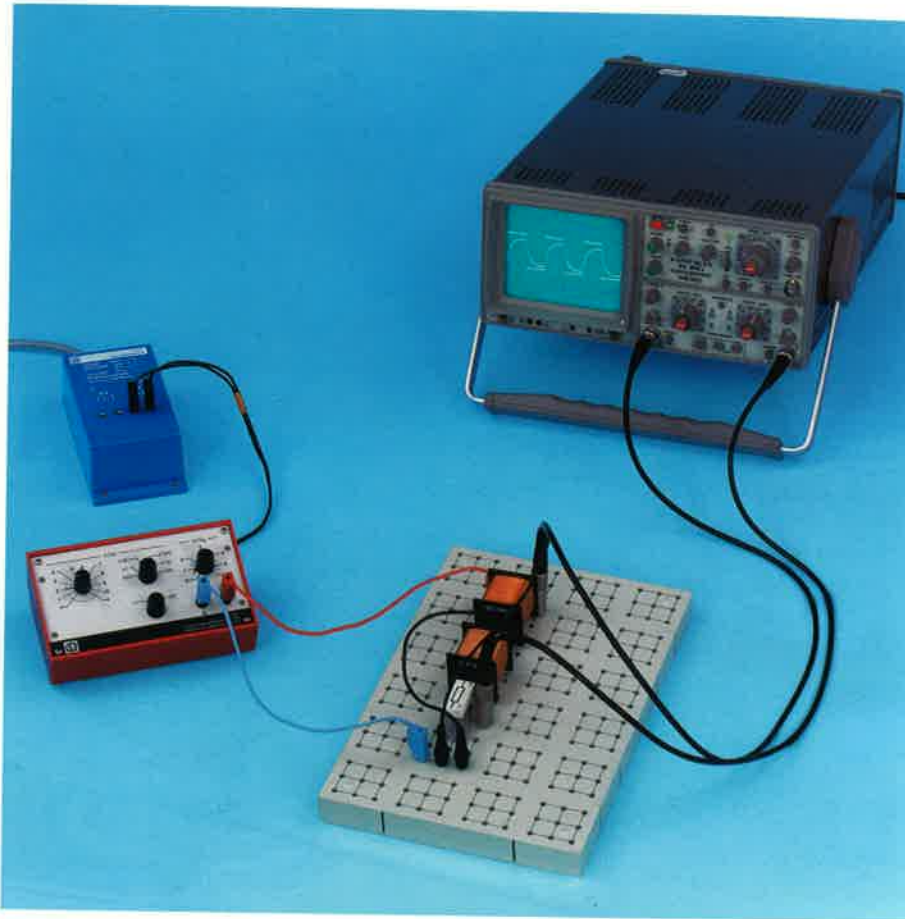
ratkaistaan.

Kat.-Nr.	Väline	P 3.6.1.1	P 3.6.1.2
L57674	KytKentäalusta, A4	1	1
L57719	STE vastus 1Ω, 2 W		1
L57720	STE vastus 10 Ω, 2 W		1
L57740	STE vastus 470 Ω, 2 W	1	
L57744	STE vastus 1 kΩ, 2 W	1	
L57748	STE vastus 2,2 kΩ, 2 W	1	
L57815	STE kondensaattori 1 μF, 100 V	3	3
L52262	Funktiogeneraattori S 12, 0,1 Hz bis 20 kHz	1	1
L56273	Muuntaja, 6 V-, 12 V-/30 VA	1	1
L575211	Oskilloskooppi 303, 2-kan.	1	1
L57524	Mittajohdin, BNC/4 mm	2	2
L50146	Parijohdin, 100cm	1	1

KytKentäkaavio

Kelan virran mittausta tasajännitteen kytkentätilanteissa

P 3.6.2

Kela virtapiirissä

- P 3.6.2.1 Kelan virran mittausta tasajännitteen kytkentätilanteissa
- P3.6.2.2 Kelan induktiivisen reaktanssin määrittäminen AC-piirissä

Kat.-Nr.	Väline	P 3.6.2.1	P 3.6.2.2
L57674	Kytentäalusta A4	1	1
L57719	STE vastus 1 Ω, 2 W		1
L57720	STE vastus 10 Ω, 2 W	1	1
L57724	STE vastus 22 Ω, 2 W	1	
L57728	STE vastus 47 Ω, 2 W	1	
L59084	Kela, 1000 Windungen	2	2
L50148	Siltauspistokkeita	1	1
L52262	Funktiogeneraattori S 12, 0.1MHz - 20kHz	1	1
L56273	Muuntaja, 6 V-, 12 V-/30 VA	1	1
L575211	Oskilloskooppi 303, 2-kan.	1	1
L57524	Mittajohdin BNC/4 mm	2	2
L50146	Parijohdin, 100cm	1	1

Tutkittaessa kelojen käyttäytymistä tasa- ja vaihtosähköpiireissä kelan jännite U_L mitataan 2-kanavaisella oskilloskoopilla ja virta I_L lasketaan jännitehäviöstä, joka tapahtuu kelan kanssa sarjaan kytketyssä vastuksessa R . Tutkittavat virtapiirit kootaan STE-elektroniikkasarjan komponenteista erilliselle kytkentäalustalle. Funktiogeneraattoria käytetään jännitelähteenä, jonka amplitudia ja taajuutta voidaan muuttaa.

Ensimmäisessä kokeessa tuotetaan funktiogeneraattorilla jaksollista kantiaalto-signaalia, joka simuloi tasajännitteen päälle ja pois kytkemistä. Kantiaalto-signaalia näytetään oskilloskoopin kanavalla 1 ja toisella kanavalla näytetään kelan jännitettä tai virtaa. Työn tarkoituksena on määrittää aikavakio

$$\tau = \frac{L}{R}$$

kelan eksponentiaalista U_L -käyristä.

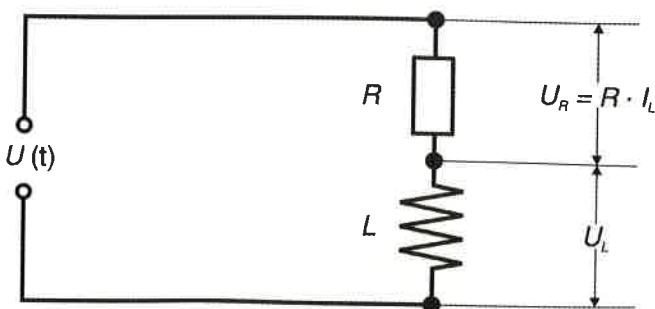
Toisessa kokeessa kelapiiri kytketään vaihtojännitteeseen, jonka amplitudi on U_0 ja frekvenssi f . Jännite $U_L(t)$ ja virta $I_L(t)$ näytetään samanaikaisesti oskilloskoopilla. Koe osoittaa, että fässä piirissä virta on 90° jäljessä jännitteestä. Lisäksi jännitteen amplitudin U_0 ja virran amplitudin I_0 välinen riippuvuus todetaan sekä verrannollisuusvakion

$$Z_L = \frac{U_0}{I_0}$$

riippuvuus

$$Z_L = 2\pi f \cdot L$$

ratkaistaan.

Kaaviomainen piiridiagrammi

P 3.8.3

Purkausputki, Maltan-risti

P 3.8.3.1 Elektronien suoraviivaisen etenemisen havainnollistaminen

P 3.8.3.2 Elektronien poikkeaminen aksiaalisessa magneettikentässä

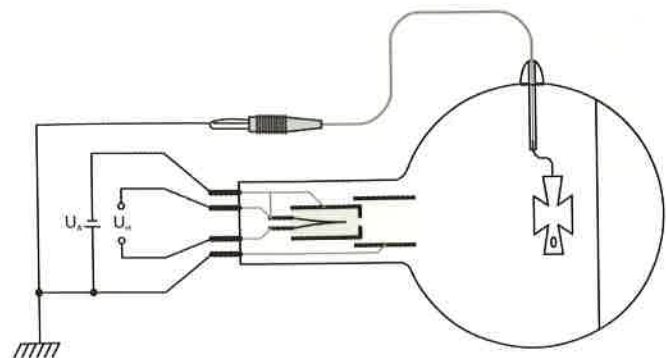
Elektronien poikkeaminen aksiaalisessa magneettikentässä

Maltanristi-putkessa elektronit kiihdytetään anodin avulla kohti fluoroisovaa varjostinta, missä ne voidaan havaita luminesenssi-ilmiönä. Maltan risti on sijoitettu anodin ja varjostimen väliin ja sen varjo voidaan nähdä varjostimella. Ristillä on oma erillinen kontaktinapa niin, että se voidaan kytkeä mihin tahansa potentiaaliin.

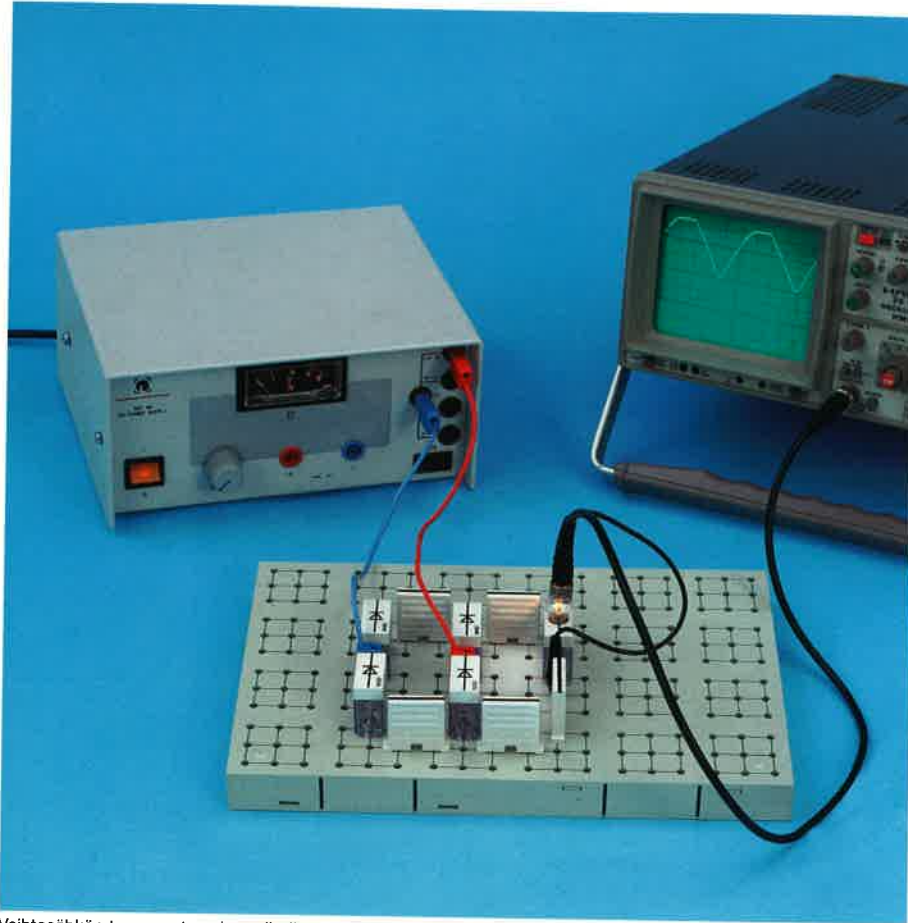
Ensimmäisessä kokeessa todennetaan elektronien lineaarinen eteneminen kentättömässä tilassa. Tässä kokeessa Maltan risti kytketään anodin potentiaaliin ja ristien varjoa elektronisuihkussa verrataan sen valolla tuotettuun varjokuvaan. Varjojen samantyyppisyydestä voidaan päätellä, että elektronit etenevät suoraviivaisesti. Ristin ympärille syntyvä paikkavarauksen aiheuttaa repulsiivisen potentiaalilin niin, että kuva varjostimella tulee suuremmaksi.

Toisessa kokeessa aksiaalinen magneettikenttä tuotetaan sähkömagneetin avulla. Ristin varjo kiertyy ja kutistuu kokoon magnetointikelan virran funktiona. Kun sopiva suhde korkeajännitteen ja kelan virran välille asetetaan, risti fokuusoituu melkein pisteeksi, ja kasvaa jälleen suuremmaksi, kun virtaa kasvatetaan edelleen. Selitys magneettiselle fokusoinnille voidaan havaita elektronien kierteisistä radoista magneettikentässä.

Kat.-Nr.	Väline	P 3.8.3.1	P 3.8.3.2
L555216	Maltanristi-putki	1	1
L555200	Putkiteline	1	1
L555204	Kelapari P		1
L52170	Korkeajännitelähde 10 kV	1	1
L52150	AC/DC virtalähde 0 ...15 V		1
L51048	Magneettipari, sylint.	1	
L54100	Hankaussauvapari	1	
L500612	Turvakaapeli, 25 cm	1	1
L500641	Turvakaapeli, 100cm	2	2
L500642	Turvakaapeli, 100cm	3	3
L50144	Parijohdin, 25 cm		1
L50146	Parijohdin, 100cm		1

Purkausputken kytkentäkaavio.

Vaihtosähkön tasasuuntaaminen diodien avulla

P 4.1.4

Diodipiirit

- P 4.1.4.1 Vaihtosähkön tasasuuntaaminen diodien avulla
- P 4.1.4.2 Zenerdiodin rajajännitteet
- P 4.1.4.3 Jännitteen polariteetin testaus loistiodien avulla

Kat.-nr	Väline	P 4.1.4.1	P 4.1.4.2	P 4.1.4.3
L576 74	Kytkeäalusta A4	1	1	1
L577 42	STE vastus 680 Ω, 2 W		1	1
L578 48	STE valodiodeja, LED 2, pun.			1
L578 57	STE valodiodeja LD 57 G, vihr.			1
L578 51	STE Si-diodi 1N 4007	4		
L578 55	STE zenerdiodi ZPD 6.2		1	
L579 06	Lampun pidin, E 10, yläp.	1	1	
L501 48	Siltauuspistokkeita, sarja	1		
L505 08	Hehkulamppuja, E 10; 12 V/3.0 W	1	1	
L521 48	AC/DC virtalähde 0..12 V, 230 V/50 Hz	1	1	1
L575 211	Oskilloskooppi 303, 2-kan.	1		
L575 24	Mittajohdin BNC/4 mm	1		
L531 100	Jännitemittari, AC/DC, U ≤ 12 V			
L531 100	Yleismittari METRAMax 2	1		
L531 100	Jännitemittari, DC, U ≤ 12 V			
L531 100	Yleismittari METRAMax 2		2	
L501 45	Parijohdin, 50 cm	2	3	1

Diodeja, zenerdiodeja ja valodiodeja käytetään nykyään miltei jokaisessa elektronisessa piirissä.

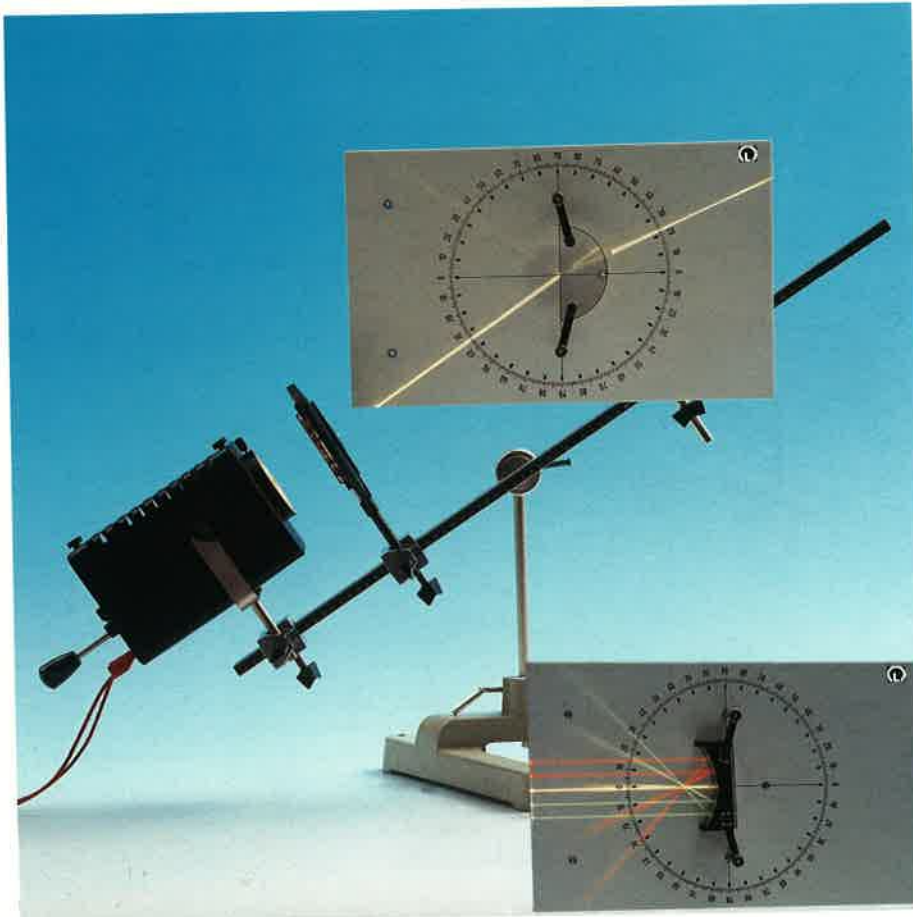
Ensimmäisessä kokeessa valotetaan puoli- ja kokoaaltotasasuuntaajien toimintaperiaatetta vaihtosähkön tasasuuntauksessa. Puoliaaltotasasuuntaaja, joka koostuu yhdestä yksittäisestä diodista, poistaa jokaisesta AC-jaksosta ensimmäisen puoliaallon ja päästää sitten toisen puoliaallon (olettaen, että diodi on kytketty vastaavalla tavalla). Kokoaaltotasasuuntaaja, joka tavallisesti on neljästä diodista koottu siltakytkentä, hyödyntää vaihtosähkön molemmat puolijaksot.

Toisessa kokeessa demonstroidaan, miten zenerdiodia voidaan käyttää ylijännitesuojaukseen. Niin kauan kun käyttöjännite on pienempi kuin zenerdiodin läpilyöntijännitteen U_Z , zenerdiodi toimii eristeen tavoin ja jännite U pysyy muuttumattomana. Jännitteen noustessa U_Z korkeammaksi sähkövirtaa kulkee niin paljon zenerdiodin läpi, että jännite U laskee tasolle U_Z .

Viimeisen kokeen tarkoitus on rakentaa jännitteen polariteetin osoituskytkentä, jossa käytetään vihreää ja punaista polariteetin osoittamiseen. Piiri testataan sekä tasa- että vaihtosähköllä.

P 5.1.1

Heijastuminen ja taittuminen

Valon taittuminen (heijastuminen)

- P 5.1.1.1 Valon heijastuminen tasopeilistä ja kaarevista peilipinnoista
- P 5.1.1.2 Valon taittuminen suorassa rajapinnassa ja valosäteen kulun tutkiminen prismoissa ja linseissä

Kat.-nr	Väline	P 5.1.1-2
L463 52	Optinen levy, optisia malleja 8	1
L450 60	Valaisin	1
L450 51	Hehkulamppu, 6 V/30 W	1
L562 73	Muuntaja, 6 V-, 12 V-/30 W	1
L460 43	Optinen penkki, pieni	1
L463 51	Varjostinlevy, 5 rakoa	1
L460 08	Linssi f = +150 mm	1
L300 01	Statiivin jalusta, V-muot.	1
L301 01	Kaksoispuristin	4
L300 41	Statiivitanko, 25 cm	1

Valon leviämistä voidaan kuvata riittävän tarkasti määrittämällä yksinkertaisesti valonsäteiden kulku. Esimerkkinä tästä ovat valonsäteiden käyttäytyminen peilien, linssien ja prismojen leikkausmalleissa.

Ensimmäisessä kokeessa tutkitaan, miten peilikuva syntyy tasopeilissä tapahtuvan heijastumisilmiön kautta, ja havainnollistetaan valonsäteiden kulun käänteisyyttä. Heijastumislaki todennetaan kokeellisesti:

$$\alpha = \beta$$

α : tulokulma, β : lähtökulma

Laajempina kokeellisina aiheina ovat yhdensuuntaisten valonsäteiden heijastuminen koveran peilin polttopisteen kautta, kaarevien peilien polttovälin ja kaarevuussäteiden välinen yhteys sekä todellisen ja virtuaalisen kuvan tuottaminen kaarevalla peilillä.

Toisessa kokeessa tarkastellaan valonsäteiden suunnan muutosta, kun valo kulkee kahden aineen rajapinnan läpi. Taittumislaki, jonka on keksinyt *W. Snellius*, todennetaan kvantitatiivisesti:

$$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{n_2}{n_1}$$

α : tulokulma, β : lähtökulma,
 n_1 : väliaineen 1 taitekerroin (tässä ilma),
 n_2 : väliaineen 2 taitekerroin (tässä lasi)

Kokeessa tutkitaan myös kokonaisheijastumista valonsäteiden tullessa optisesti tiheämmästä optisesti harvempaan aineeseen, yhdensuuntaisten valonsäteiden keskittymistä kokoavan linssin polttopisteeseen, valespolttopisteen olemassa oloa, kun valo kulkee hajottavan linssin läpi, todellisen ja virtuaalisen kuvan syntymistä käytettäessä linsejä sekä säteiden kulkua prisman läpi.

P 6.1.3

Elektronin ominaisvaraus

P 6.1.3.1 Elektronin ominaisvarauksen määrittäminen

Elektronin ominaisvarauksen määrittäminen

Kat.-nr	Väline	P 6.1.3.1
L555 571	Ohutsädeputki	1
L555 581	Helmholtzin kelapari	1
L521 65	DC jännitelähde 0 ... 500 V	1
L521 54	DC jännitelähde 0 ... 20 V	1
L531 100	Jännitemittari, DC, $U \leq 300$ V	1
L531 100	Yleismittari METRAmax 2	1
L531 100	Virtamittari, DC, $I \leq 3$ A	1
L531 100	Yleismittari METRAmax 2	1
L516 62	Teslamittari	1
L516 61	Aksiaal. B-anturi	1
L501 16	Kaapeli, 6-nap., 1.5 m	1
L311 77	Rullamitta	1
L500 614	Turvakaapeli, 25 cm	1
L500 624	Turvakaapeli, 50 cm	4
L500 644	Turvakaapeli, 100 cm	4
L500 422	Johdin, 50 cm	4
L501 46	Parijohdin, 100cm	1

Elektronin massaa m_e on erittäin vaikea määrittää kokeellisesti. Huomattavasti helpompi on mitata elektronin ominaisvaraus

$$\epsilon = \frac{e}{m_e}$$

josta massa m_e voidaan laskea, kun elektronin varaus e tunnetaan.

Tässä kokeessa terävä elektronisuihku poikkeutetaan homogeenisen magneettikentän avulla suljetulle ympyräradalle elektronin ominaisvarauksen määrittämiseksi. Magneettikenttä B , joka taivuttaa elektronit tietylle r -säteiselle radalle, määritetään kiihdytysjännitteen U funktiona. Magneettikentän aiheuttama Lorentzin voima vaikuttaa keskeisvoimana. Se riippuu elektronien nopeudesta, jonka vuorostaan kiihdytysjännite määrää. Elektronin ominaisvaraus voidaan määrittää suureiden U , B ja r mittauksista soveltamalla kaavaa

$$\frac{e}{m_e} = 2 \cdot \frac{U}{B^2 \cdot r^2}$$

Elektronien ympyräraita ohutsädeputkessa.